

Elinsiirtopotilaat ja ihosyöpä

Sisällön on tarkastanut ylilääkäri Mikael Tarstedt, ihotautivastaanotto, Karlskoga lasarett (Karlskoga, Ruotsi).

Elinsiirtopotilailla on jopa satakertainen riski sairastua ihosyöpään muuhun väestöön verrattuna. Usein he myös saavat ihosyövän 20–40 vuotta muuta väestöä aikaisemmin. Monet ihosyövät voidaan ehkäistä ja hoitaa, jos ne diagnosoidaan varhain. Vaikea ihosyöpä huonontaa elämänlaatua ja voi myös johtaa kuolemaan.

Tämä lehtinen antaa tietoa elinsiirtopotilaiden suurentuneesta ihosyöpäriskistä, ihosyövän ennaltaehkäisystä sekä varhaisen diagnosoinnin ja hoidon merkityksestä.

Käytä peittäviä vaatteita (pitkähihaiset paidat ja pitkälahkeiset housut, leveälierinen hattu tai lippalakki, aurinkolasit) rajoittaaksesi altistumistasi auringonvalolle. Käytä aurinkovoidetta, jossa on korkea suojakerroin, SPF 30–50+. Auringonvalo ja immuunivastetta heikentävät lääkkeet lisäävät pahanlaatuisten ihomuutosten riskiä. Suojautumalla auringolta pienennät riskiäsi.

Sisältö

Miksi elinsiirtopotilailla on suurentunut riski sairastua ihosyöpään?	4
Kuinka yleinen ihosyöpä on?	4
Onko minulla suurentunut riski sairastua ihosyöpään?	4
Miltä ihosyöpä näyttää?	4
Pahanlaatuinen melanooma	4
Tyvisolusyöpä	5
Aktiiniset keratoosit	5
Okasolusyöpä	5
Miten voin itse vähentää riskiäni sairastua ihosyöpään?	6
Auringossa oleskeluun liittyvien tapojen muuttaminen	6
Auringolta suojautuminen	6
Ihon säännöllinen tutkiminen ja kontrollikäynnit ihotautilääkärin luona	6
Varhaisvaiheen hoito	7
Kuinka ihosyöpää hoidetaan?	7
Lääkevoiteet	7
Kaavinta	7
Jäädätyshoito	7
Valohoito (PDT)	7
Leikkaus	7
Yhteenveto	8

Miksi elinsiirtopotilailla on suurentunut riski sairastua ihosyöpään?

Immuunivastetta heikentävä lääkitys on välttämätön, jotta elimistö ei hylkisi siirrettä. Tämä hyljinnänestolääkitys heikentää vastustuskykyä. Heikentynyt vastustuskyky puolestaan lisää ihon ja muiden elimien syöpä- ja infektoriskiä. Kehitteillä on uusia hyljinnänestolääkkeitä, jotta nämä riskit saataisiin pieneneväksi.

Kuinka yleinen ihosyöpä on?

Ihosyöpä tai sen esiaste kehittyy usein 5–10 vuotta elinsiirron jälkeen. Ihomuutosten kehittymiseen kuluva aika vaihtelee kuitenkin paljon, ja siihen vaikuttavat myös potilaan muut riskitekijät. Potilaan ikä elinsiirtoajankohtana sekä hyljinnänestolääkkeiden käyttöaika ja vahvuus vaikuttavat ihosyöpäriskiin. Suurimmalle osalle potilaista kehittyi ihosyöpä muutaman kerran. Jos syöpä todetaan varhaisessa vaiheessa, se on yleensä helposti hoidettavissa. Osalle potilaista ihosyöpää kehittyi kuitenkin runsaasti lyhyessä ajassa, jolloin leviämiskäsi imusolmukkeisiin ja muualle elimistöön on suuri.

Onko minulla suurentunut riski sairastua ihosyöpään?

Kaikilla elinsiirtopotilailla, ihonväristä riippumatta, on suurentunut ihosyöpärishti.

Riskiä suurentavat lisäksi:

- vaalea iho, joka palaa helposti
- runsas määrä pisamia
- siniset silmät
- punaiset tai hyvin vaaleat hiukset
- ulkotyön tekeminen
- ihosyöpää suvussa
- runsas altistus ultravioletisäteilylle ennen elinsiirtoa
- ihosyövän sairastaminen ennen elinsiirtoa.

Ihosyöpä voi muodostua suureksi ongelmaksi, jos potilaalla on useita riskitekijöitä. Useat leikkaukset saattavat vaikuttaa negatiivisesti ulkonäköön, mikä voi myös huonontaa elämänlaatua. Miedompi hyljinnänestolääkitys voi vähentää uusien ihosyöpämuutosten kehittymistä, millä voi olla suuri merkitys tällaisille potilailla.

Miltä ihosyöpä näyttää?

On tärkeää, että tarkkaillet ja tunnustelet ihoasi tunnistaaksesi ihomuutokset, sillä ne ovat usein ensimmäinen merkki ihosyövästä tai sen esiasteesta.

Pahanlaatuinen melanooma

Pahanlaatuinen melanooma näyttää usein epäsäännölliseltä ihon värimuutokselta. Se voi kehittyä normaaliin ihoon tai olemassa olevaan luomeen. Ihomuutos kasvaa ja sen muoto ja väri muuttuvat. Joskus se voi syyhytää ja siitä voi vuotaa verta. Pahanlaatuinen melanooma voidaan aikaisessa vaiheessa parantaa leikkauksella. Jos syöpä leviää, se johtaa usein kuolemaan.

Pahanlaatuinen melanooma

Tyvisolusyöpä

Tyvisolusyöpä on yleisin ihosyöpä. Se on tavallisesti lievä sairaus. Tyvisolusyövän oireita ovat pienet ihonväriset tai punaiset kyhmyt tai iholäiskät, jotka vähitellen haavautuvat, arpeutuvat, vuotavat verta, ja niiden päälle muodostuu rupi. Tyvisolusyöpä kasvaa yleensä hitaasti eikä leviä.

Aktiiniset keratoosit

Aktiiniset keratoosit ovat useimmiten vaarattomia, mutta voivat joissakin tapauksissa kehittyä okasolusyöväksi, joka on pahanlaatuinen ihosyöpä (ks. edempänä). Koska on mahdotonta sanoa, mitkä aktiiniset keratoosit kehittyvät okasolusyöväksi, näiden ihomuutosten varhainen hoito on suositeltavaa. Alkuvaiheessa aktiiniset keratoosit on helpompi tuntea kuin nähdä. Myöhemmin ne ilmenevät punaisina, usein hilseilevinä läiskinä, joiden pinta on epätasainen ja jotka vähitellen voivat muuttua känsämäisiksi kovettumiksi.

Niiden koko voi vaihdella muutamasta millimetristä pariin senttimetriin. Keratooseja kehittyy yleensä ihoalueille, jotka altistuvat usein auringonvalolle. Toisinaan aktiiniset keratoosit esiintyvät yksittäin, mutta monesti ne peittävät maton tavoin isoja ihoalueita.

Okasolusyöpä

Okasolusyöpä on elinsiirtopotilaiden yleisin ihosyöpä. Elinsiirtopotilaiden riski sairastua okasolusyöpään on satakertaisesti suurentunut. Okasolusyöpä voi muistuttaa tyvisolusyöpää, mutta hilseilee usein enemmän, ihomuutos on usein paksumpi ja sitä peittää tavallisesti rupi. Okasolusyöpä kehittyy usein eniten auringonvalolle altistuneille ihoalueille eli päähän (etenkin korviin ja huuliin), kaulaan, käsiin ja kynärvarsiin. Se voi levitä imusolmukkeisiin ja sisäelimiin ja johtaa kuolemaan.

Bowenin tauti (okasolusyöpä, joka ei ole vielä levinnyt) on ihon pintakerroksessa kasvava okasolusyövän muoto. Jos okasolusyöpä on kasvanut syvempiin ihokerroksiin, riskinä on leviäminen etenkin imusolmukkeisiin, mutta myös sisäelimiin. Okasolusyövän varhainen diagnoosi ja hoito onkin ratkaisevaa leviämisen ehkäisemiseksi.

Tyvisolusyöpä

Aktiininen keratoosi (yksittäinen ihomuutos)

Aktiinisia keratooseja (mattona)

Okasolusyöpä

Bowenin tauti (okasolusyöpä, joka ei ole levinnyt).

Miten voin itse vähentää riskiäni sairastua ihosyöpään?

Tärkeimmät toimenpiteet, joilla voit pienentää ihosyöpäriskiäsi:

- auringossa oleskeluun liittyvien tapojen muuttaminen.
- auringolta suojautumiseen liittyvien neuvojen noudattaminen ja aurinkovoiteen käyttö
- ihon säännöllinen tutkiminen
- ihosyövän varhaisten merkkien tunnistaminen
- keskustelu lääkärin kanssa hyljinnänestolääkityksestä.

Neuvoja auringolta suojautumiseen

Auringossa oleskeluun liittyvien tapojen muuttaminen voi olla vaikeaa. Tärkeintä on kuitenkin, että välttää pitkäaikaista oleskelua suorassa auringonvalossa. Etenkin auringonottoa on syytä välttää. Vietä keskipäivän lounashetki kiireettä sisätiloissa ja ajoita ulkona oleskelu aikaiseen aamuun tai myöhäiseen iltapäivään. Saat tietenkin nauttia valosta ja lämmöstä pimeän syys- ja talvikauden jälkeen, mutta tee aktiivisia valintoja ja suojaat itsesi auringolta niin hyvin kuin mahdollista.

Auringolta suojautuminen

Perusteellinen auringolta suojautuminen on tärkeää paitsi lomamatkoilla, myös ulkotöissä ja vapaa-ajalla, kun altistut normaalille auringonvalolle. Käytä peittäväää vaatetusta, kuten pitkähihaista paitaa, pitkälahkeisia housuja, leveälieristä hattua tai lippalakkaa ja aurinkolaseja. Pysyttele varjossa klo 10–16. Nykyään on saatavilla erikoisvalmisteisia aurinkosuoja-vaatteita ja -hattuja sekä aikuisille että lapsille.

UV-säteilyltä tehokkaasti suojaavan aurinkovoiteen käyttö on helppoa. Käytä sellaista tuotetta, jonka suojakerroin on mahdollisimman korkea, mielellään vähintään SPF 30–50. Levitä voidetta suojaamattomalle iholle, etenkin päähän, kaulalle, käsiin ja kynärvarsiin. Käytä aurinkovoidetta päivittäin (myös pilvisinä päivinä) siihen aikaan vuodesta, kun ihosi altistuu auringonsäteille, tavallisesti huhtikuusta lokakuuhun.

Actinica® Lotion on lääkkeellinen aurinkosuoja-voide, jonka suojakerroin on SPF 50+. Se ehkäisee aktiivisia keratooseja ja okasolusyöpää sellaisilla potilailla, joilla on suurentunut riski sairastua ihosyöpään (muuhun kuin melanoomaan)¹. Actinica® Lotion on kätevässä pumppupullossa, jonka mukana tulevat annosteluohjeet. Monilla ihotautiklinikoilla on jaettavana Actinica® Lotion -kokeilupakkauksia. Kysy lisätietoja ihotautilääkäritäsi.

Ihon säännöllinen tutkiminen ja kontrollikäynnit ihotautilääkärin luona

Tutki ihosi joka kuukausi. Etsi uusia luomia, muutoksia vanhoissa luomissa, punaisia tai hilseileviä ihomuutoksia, kyhmyjä tai vuotavia kohtia. Ihotautilääkäri voi havaita epäilyttävät muutokset ennen kuin itse havaitset ne. Kontrollikäyntien tiheys on sidoksissa ihosyöpäriskisi suuruuteen.

1.Ulrich C et al. Br J Dermatol 2009;161:78-84.

Varhaisvaiheen hoito

Jos havaitset epäilyttävän ihomuutoksen, ota pikaisesti yhteys ihotautilääkäriin arviota ja mahdollista hoitoa varten.

Kuinka ihosyöpää hoidetaan?

Aktiinisia keratooseja voidaan hoitaa jäädytushoidolla, erilaisilla paikallishoidoilla (lääkevoiteet), valohoidolla (PDT), diatermiolla (polttaminen) tai hiilidioksidilaserilla. Perusteellinen auringolta suojautuminen voi toisinaan auttaa elimistöä itse korjaamaan aktiiviset keratoosit.

Tyvisolusyöpä voidaan hoitaa leikkauksella, kaavinnalla/jäädytushoidolla, kaavinnalla/diatermiolla tai valohoidolla.

Bowenin tauti voidaan hoitaa leikkauksella tai jäädytushoidolla. Myös paikallishoitoja, hiilidioksidilaseria, diatermiaa tai valohoitoa voidaan käyttää, etenkin herkällä ihoalueilla, kuten säären etuosaan.

Okasolusyöpä voidaan usein hoitaa leikkauksella, mutta varhaisvaiheen pienet kasvaimet voidaan toisinaan hoitaa kaavinnalla ja jäädytushoidolla tai diatermiolla.

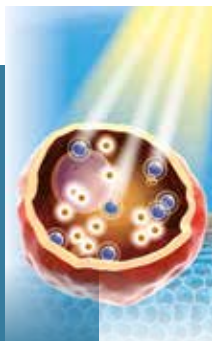
Pahanlaatuinen melanooma hoidetaan tavallisesti leikkauksella.

Tietoa valohoidosta

Valohoitoa (PDT) voidaan käyttää sekä aktiivisten keratoosien että tyvisolusyövän ja Bowenin taudin hoitoon, kun muita hoitomuotoja ei voida käyttää.

Valohoito toteutetaan siten, että kasvainalueelle levitetään voidetta. Kun aluetta valaistaan, voidetta aktivoituu ja tuhoaa kasvainsoluja. Käytettävä valo voi hoidettavan kasvaintyyppin mukaan olla ihotautiklinikalla annettavaa punaista valoa tai tavallista päivänvaloa ulkona. Valohoidon kosmeettinen lopputulos on hyvä ja siihen liittyvä arpeutumiskirski on hyvin pieni. Hoitoa voidaan käyttää sekä pienille että isoille ihoalueille.

Yhteenveto

Tietoa ihosyövästä

- Ihosyöpä on elinsiirtopotilaiden yleisin syöpä.
- Jopa 70 % elinsiirtopotilaista saa ihosyövän 20 vuoden kuluessa elinsiirrosta.

Varhainen diagnoosi on ratkaisevaa

- Suurin osa ihosyövästä on parannettavissa, mikäli ne havaitaan varhaisessa vaiheessa.
- Ihosyövän varhaisia merkkejä ovat useimmiten punoittavat läiskät tai muutokset jo näkyvissä läiskissä, hilseilevä alue, joka laajenee, kyhmyt ja haavaumat sekä epätasaiset ruskeat tai mustat ihomuutokset.

Päivittäinen aurinkosuojaus

- Käytä päivittäin aurinkovoidetta, jossa on korkea suojakerroin (SPF 30–50). Actinica® Lotion on aurinkosuojavoide, jonka suojakerroin on SPF 50+. Se ehkäisee aktiivisia keratooseja ja okasolusyöpää sellaisilla potilailla, joiden riski sairastua ihosyöpään (muuhun kuin melanoomaan) on suurentunut¹.
- Levitä aurinkovoidetta kaikille auringolle altistuville ihoalueille – etenkin kasvoille, kaulalle, käsiin ja kyynärvarsiiin.
- Suojaa iho vaatteilla – käytä pitkähaihaista puseroa, pitkälahkeisia housuja, leveälieristä hattua tai lippalakkaa ja aurinkolaseja.

Tutki ihosi säännöllisesti

- Tutki ihosi säännöllisesti ihosyövän varhaisten merkkien löytämiseksi.
- Käy säännöllisillä kontrollikäynneillä ihotautilääkärillä.
- Ota pikaisesti yhteyttä lääkäriin, jos löydät epäilyttävän muutoksen – varhainen diagnoosi on ratkaisevan tärkeää.
- Ihosyöpä voi johtaa kuolemaan.

Galderma Nordic AB, Seminariegatan 21, SE-752 28 Uppsala, Sweden
Tel +46 18 444 03 30, www.galdermanordic.com, nordic@galderma.com